

Wat zingt daar?

VOGELZANG DOOR HET JAAR HEEN

Dick de Vos

Met illustraties van Elwin van der Kolk

KNNV Uitgeverij

Vooraf

Vogels zijn overal. En vrijwel altijd maken ze een of ander geluid: gezang, een alarm- of contactroep, of vleugelgeklepper. Dit boek is bedoeld voor al die mensen die de vogels wel herkennen aan hun uiterlijk, maar nog niet aan hun zang. Het vormt een aanvulling op het echte veldwerk. De allerbeste leerschool is immers om mee te gaan met een vogelgids die je ter plekke vertelt wat je allemaal hoort. Maar dit boek helpt je om die kennis vast te houden en verder te gebruiken.

De vogels in dit boek vallen stuk voor stuk op door hun gezang. Er staan geen eenden, steltlopers, roofvogels, kraaien of reigers in, want die kun je meestal alleen aan hun uiterlijk al goed herkennen. In plaats daarvan kom je in dit boek zangvogels tegen, enkele uilen en een paar duiven. De meeste vogels kun je dicht bij huis vinden of tref je aan tijdens een wandeling of fietstocht. Enkele vogels in dit boek zijn zeldzamer, zoals de wielewaal, veldleeuwerik en nachtegaal. Maar omdat ze zo bekend zijn en zo prachtig zingen, hebben ze toch een plek gekregen in dit boek.

Heel vaak zitten zangvogels
verborgen in het lover of in het riet,

duus hoor je ze eerder dan je ze ziet.
Al snel dringt zich dan de vraag
op: wat zingt daar? Dat is daarom
de titel geworden van dit boek. De
hoofdstukken beslaan de maanden
van het jaar en elk hoofdstuk
beschrijft de vogels die in die maand
het meest van zich laten horen. Hun
zang is letterlijk en figuurlijk in beeld
gebracht aan de hand van woorde-
lijke parafrases, notenbalken, tips
en geheugensteuntjes. Een vereen-
voudigde determinatiesleutel helpt
je als lezer verder op weg. En met
behulp van de speciaal ontwikkelde
app door Henk Meeuwsen kun je het
geluid controleren.

Wie weet wat er zingt, hoort plotse-
ling overal vogels: vóór je zingt een
koolmees, achter je antwoordt er een.
En was dat daar links een tuinfluiter
of toch een zwartkop? Een nieuwe,
auditieve wereld gaat voor je open:
een wereld om van te genieten en
weer aan anderen over te dragen.

De prachtige tekeningen zijn van
Elwin van der Kolk. Het zijn meer dan
illustraties bij de tekst: ze brengen de
vogels tot leven!

Dick de Vos
Mei 2020

Inhoud

Waarom vogels zingen 11

Vocaal vechten – Het belang van een repertoire – Kaspar Hauser-experimenten – Vocaal flirten – *Size matters* – 'Dear enemy' – Hoe leren vogels zingen? – Imitaties – Zingende vrouwtjes – Variaties in de zang – De Beau Geste-hypothese – Invloed van de omgeving – Wanneer zingen ze? – Vroege vogels – Onomatopoeën

Zangleutel 24

Lengte – Roep of zang? – Zang en strofen

Roffels 28

Roepzang 29

Strofenzang 31

Continuzang 34

Het vogeljaar

Januari 38

Koolmees – Pimpelmees – Zwarte mees – Heggenmus – Winterkoning – Grote bonte specht – Zwarte specht – Kleine bonte specht – Merel

Februari 50

Boomklever – Boomkruiper – Vink – Zanglijster – Grote lijster – Veldleeuwerik – Boomleeuwerik

Maart 62

Goudhaan – Vuurgoudhaan – Groenling – Groene specht – Tjiftjaf – Blauwborst – Graspieper – Rietgors – Rietzanger

April 73

Fitis – Braamsluiper – Putter – Goudvink – Zwarte roodstaart – Zwartkop – Boompieper

Mei 86

Grasmus – Nachtegaal – Bonte vliegenvanger – Gekraagde roodstaart – Koekoek

Juni 92

Sprinkhaanzanger – Snor – Wielewaal – Kleine karekiet

Juli 98

Bosrietzanger – Spotvogel

Augustus 101

Nachtzwaluw – Geelgors

September 104

Houtduif

Oktober 106

Bosuil – Steenuil – Roodborst

November 112

Turkse tortel

December 114

Spreeuw – Cetti's zanger

Gebruikte termen 118

Vogelzangkalender 120

Vogels per biotoop 121

Zangactiviteit per etmaal 122

App Vogelgeluiden 124

Dankwoord 126

Register 127

Waarom vogels zingen

Zingen is voor zangvogels van levensbelang. Zonder zang geen partner en zonder partner geen nageslacht. Zang dient ook om een territorium af te bakenen en te verdedigen tegen concurrenten. Een territorium kan heel klein zijn: voor veel zeevogels is het niet meer dan het stukje rots waarop ze hun eieren leggen. Voor groenlingen en huismussen is het de directe omgeving rondom hun nest. Roodborsten claimen een heel voedselgebied en dulden daarin geen enkele soortgenoot.

Vocaal vechten

Als zingen hun concurrenten niet voldoende afschrikt, schakelen vogels over op tactiek nummer twee: fysiek dreigen. Pas als dat ook niet meer helpt, gaan ze in gevecht. Zingen is dus een aantrekkelijk alternatief voor vechten. Dat geldt zowel voor de aanvaller als voor de verdediger. Beide lopen immers weinig risico te worden verwond of zelfs gedood. Ieder vogelmanneltje kiest een aantal zangposten in een cirkel om zijn territorium. Vanaf die zangposten waarschuwt hij andere mannetjes om uit de buurt te blijven. Zo markeert hij zijn eigen gebied. Precies zoals

mannetjeshonden dat met hun geurvlaggen doen. En mensen met tuinhekken of bordjes: 'Verboden toegang Art. 461'...

Vogelzang klinkt mensen aangenaam in de oren. Maar voor zangvogels is het een soort schelden tegen de burens. Dat vogelzang intimiderend werkt voor andere mannetjes, is met experimenten aangetoond. Als een koolmeesmannetje in het broedseizoen wordt weggevangen uit zijn territorium, bezet vrijwel meteen een ander mannetje zijn plek. Speel je in de tussentijd geluidsopnamen van koolmeeszing af via een speaker, dan duurt het ongeveer twee dagen langer voordat het territorium is overgenomen.

Het belang van een repertoire

Het repertoire aan zangvarianties verschilt nogal tussen soorten. Koolmezen hebben een tamelijk eenvoudige zang: zij variëren met twee of hooguit drie noten. Nachtegalen en bosrietzangers spannen de kroon. Zij hebben honderden motieven tot hun beschikking. Daarmee kunnen ze vele tientallen verschillende strofen maken. Hoe groter het repertoire van een

Zang sleutel

In vogelboeken staan de soorten ingedeeld volgens families. Binnen één familie kunnen de verschillende soorten sterk verschillen. We moeten dus de geluiden op een andere manier ordenen. We hebben houvast aan tempo, ritme, toonhoogte, duur en timbre van de zang. Dat leidt in combinatie weer tot verschillende patronen. Met die elementen kun je een determinatiesleutel opstellen, waarmee je in een paar stappen de vogel op grond van zijn zang kunt herkennen.

Lengte

Van elk geluid kun je op zijn minst vaststellen of het heel kort is, bijvoorbeeld minder dan een seconde, of juist lang. Een vogelgeluid van minder dan een seconde is waarschijnlijk een **roep**. Er zijn wel uitzonderingen: de **roffel** van de grote bonte specht duurt minder dan een seconde en de jodel van de wiewaal zit daar net tegenaan. Een vogel roept in allerlei situaties: bij alertheid, bij gevaar, als waarschuwing voor soortgenoten of vijanden, of om soortgenoten te lokken. Een geluid langer dan een seconde is meestal de **zang**.

Roep of zang?

Bij sommige soorten is de zang een soort herhaalde roep. Dat wil zeggen: de zang is opgebouwd uit dezelfde elementen als de roep. Bij een aantal vogelsoorten bestaat de zang uit een serie roepen achter elkaar: **roepseries**. Dat is het geval bij boomklevers en spechten.

Zang en strofen

De volgende splitsing is die tussen continuzang en strofenzang. Sommige vogelsoorten zingen zeer lang, zonder pauzes of met maar minieme pauzes: **continuzang**. Die continuzang kan **monotoon** zijn (sprinkhaanzanger) of **gevarieerd** (veldleeuwerik).

De meeste vogels zingen echter in strofen, dat wil zeggen, ze wisselen korte stukjes zang af met pauzes. Vaak zijn die pauzes ongeveer even lang als de strofe zelf. In die pauze luisteren ze of er soortgenoten reageren. Sommige vogels zingen strofen die zijn opgebouwd uit een herhaling van hetzelfde motief:

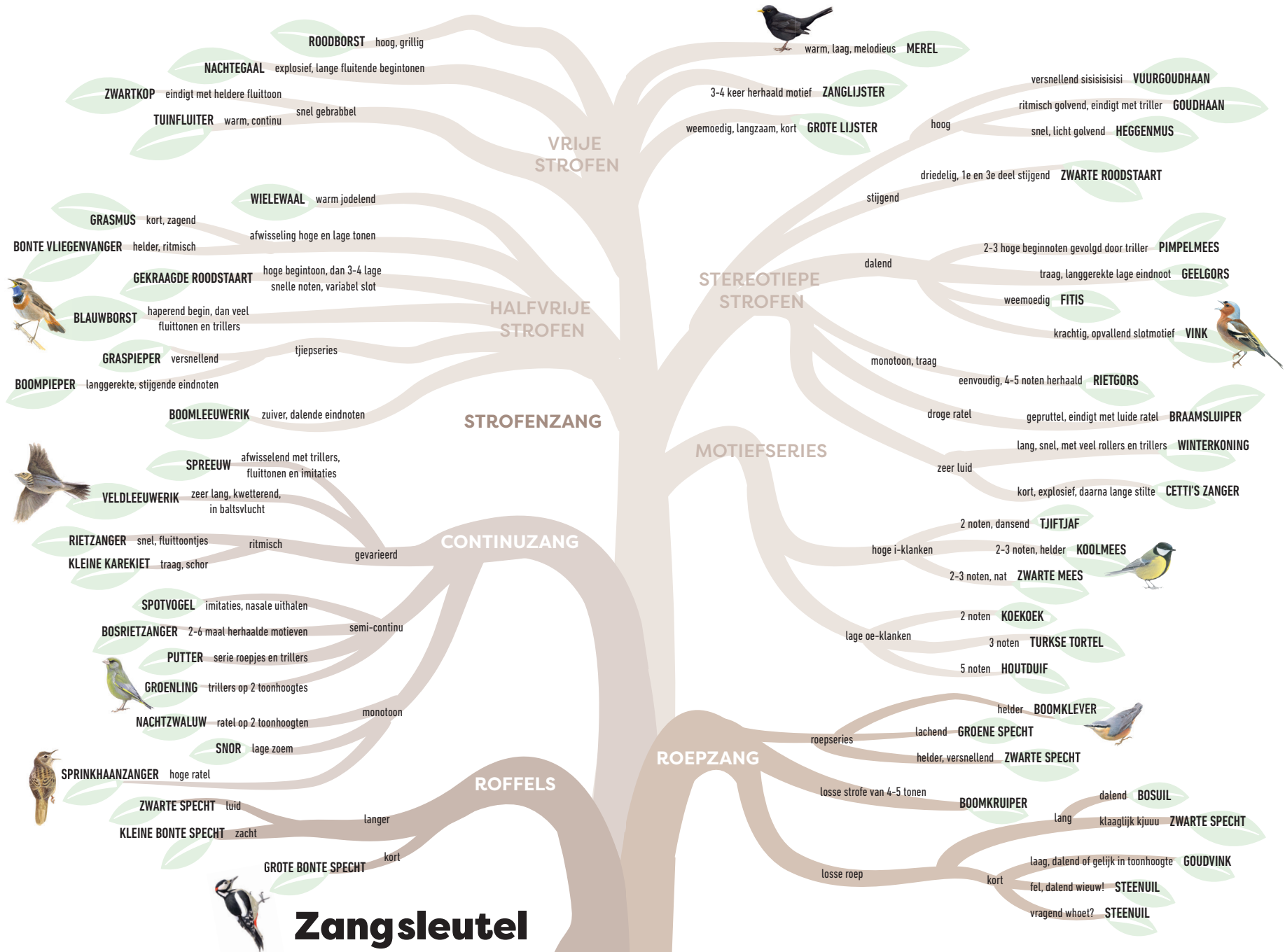
motiefzang. Een motief is een vaste combinatie van noten en klanken. Een voorbeeld is de zang van de koolmees, die telkens een tweeklank of een drieklank herhaalt. Andere vogels hebben een wat ingewikkelder strofe, die is opgebouwd uit allemaal verschillende motieven. De volgende vraag is: herhaalt de vogel elke keer dezelfde strofe (**stereotiepe**

strofenzang), zoals de vink? Of zijn de strofen telkens anders (**vrije strofenzang**), zoals bij de merel? Er zijn ook vogels, waarbij slechts een deel van de strofe stereotiep is: **halfvrije strofenzang** (boompieper, gekraagde roodstaart).

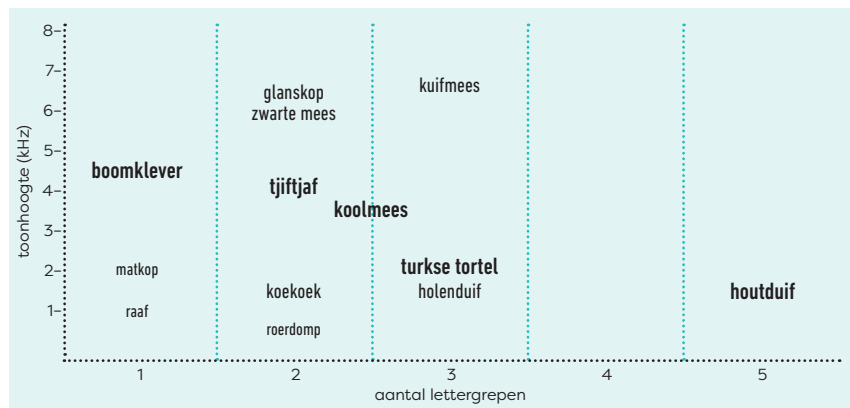
Basissoorten

Grote bonte specht, boomklever, koolmees, vink, blauwborst, merel, groenling, sprinkhaanzanger en veldleeuwerik vormen de basissoorten van de zang sleutel. Als je deze kent, kun je andere vogels makkelijk plaatsen.

Zang sleutel

Strofenzang: Motiefseries

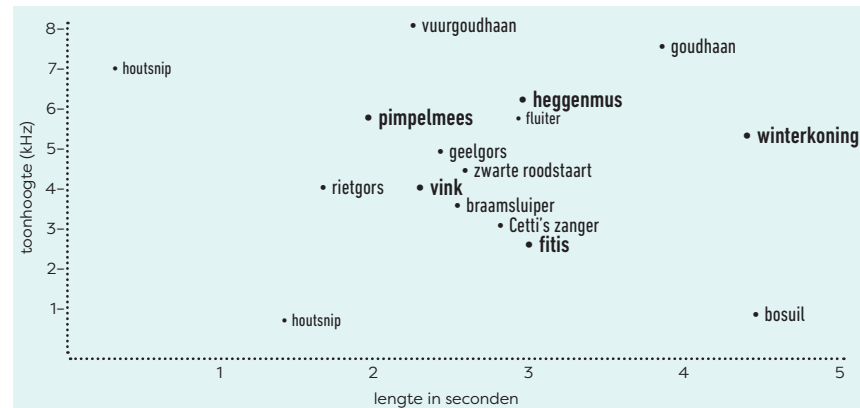

Duidelijke pauzes tussen de herhaalde strofen. Strofen bestaan uit een willekeurig aantal herhalingen van één meerlettergrep motief.

Na een pauze vervolgt de vogel met hetzelfde motief.

vloeiend, nat twee- of drielettergrepig <i>sietjè sietjè</i>	zwarte mees	41
“elektrisch” <i>iepri iepri</i> of <i>fietsje fietsje</i>	glanskop	*
hoog-laag afwisseling van 2-3 lettergrepen <i>titu</i> of <i>titipu</i>	koolmees	39
druk <i>tsitsiburrrr</i> , los of enkele malen herhaald	kuifmees	*
luid hoboachtig <i>WOE-koe</i>	koekoek	90
laag <i>OE-oeloek</i> (geblaas over fles)	holenduif	*
laag driedelig oo <i>HOO o</i>	turkse tortel	113
laag vijflettergrepig <i>roeKOE-koe oe-oe</i>	houtduif	105
laag luid tweedelig <i>a-hoemb</i>	roerdomp	*
in matig tempo herhaald weemoedig <i>tsjiuw tsjiuw stjiuw...</i>	matkop	*

Strofenzang: Stereotiepe strofen

Duidelijke pauze tussen de strofen, ongeveer even lang als de strofe zelf.

Strofen steeds (vrijwel) identiek in lengte en structuur.

Dalend of eerste noot of noten hoger

2 of 3 hoge beginnoten gevolgd door lagere triller	pimpelmees	40
stapsgewijs dalende frasen met krachtig slotmotief <i>biskwie</i>	vink	52
weemoedig dalend met veel herhaalde motieven	fitis	73
lage nachtelijke zang <i>hooo... ..ho ho o'o'o'</i>	bosuil	106
snel <i>dzè-dzè-dzè...</i> met langgerekte en meestal lagere eindtoon	geelgors	102

Stijgende strofen

driedelig – eerst een stijgende serie, dan nat geknars, tot slot weer een stijgende ratel	zwarte roodstaart	78
zeer hoog, versnellend	vuurgoudhaan	63
laag <i>or-or-orror</i> , gevolgd door een zeer kort, hoog <i>psitik</i>	houtsnip	*

Overige

geleidelijk versnellend <i>tjip tjip... tjurrrr(i)</i> (eindigend in triller)	fluitier	*
afgewisseld door losse, weemoedige fluittonen <i>fjoe fjoe fjoe</i>	braamsluiper	74
korte stille brabbel gevolgd door een luide ratel <i>tetetetetè</i>	rietgors	69
korte, trage strofe van 4-5 losstaande klanken	heggenmus	43
vrij lang, hoog, niet erg luid, enigszins golvend <i>tirelirlwurlu</i>	goudhaan	62
snel, zeer hoog, duidelijk ritmisch golvend <i>sipirli-sipirli</i>	winterkoning	42
zeer luid en snel met veel rollers en trillers	cetti's zanger	116
Los tik! gevolgd door explosief <i>psitik psitik psitik</i>		

Het vogeljaar

Januari

Voor veel vogelsoorten begint het broedseizoen als de dagen weer gaan lengen. In januari horen we vooral zang van standvogels. Het zijn soorten die hier het hele jaar verblijven, zoals mezen, merels en lijsters. Daarnaast zingen ook soorten die jaarrond een territorium verdedigen, zoals roodborst, winterkoning en boomklever. In de loop van januari neemt de zangactiviteit toe.

tiedie tiedie tiedie tiedie tiedie

tietie_{tu} tietie_{tu}

tutu_{tie} tutu_{tie} tutu_{tie}

tie_{ta} tie_{ta} tie_{ta}

Koolmees

Parus major
13,5-15 cm
Motiefseries
fietspompje
'Zie die twee'

Vogels leren herkennen aan hun zang is niet eenvoudig. Je kunt er het beste zo vroeg mogelijk in het jaar mee beginnen, want dan zingen er nog niet zoveel soorten.

Gelukkig begint het zangseizoen met de **koolmees**. Zijn zang is vrij simpel en makkelijk te leren. Koolmezen hebben maar weinig noten op hun zang. Hun strofe bestaat meestal maar uit twee noten, een hoge en een lage, met een terts hoogteverschil. Door variatie in aantal, ritme en klemtoon kunnen ze daarmee toch een flink aantal motieven maken. Zoals een kind dat pas blokfluit heeft leren spelen met twee of drie grepen allerlei melodietjes weet te produceren.

tie_{ta} tie_{ta} tie_{ta} tie_{ta} tie_{ta}

De hele zangstrofe bestaat uit een herhaling van dat motief, meestal tien tot twintig keer. Die strofen worden een flink aantal keren herhaald, tot de koolmees er genoeg van heeft. Daarna schakelt hij over op een ander motief. Zo gaat het in het begin van de winter onophoudelijk voort, ook al omdat mezen elkaars strofentype om de beurt overnemen.

Het meest hoor je het 'teacher'-motief: *TIE ta TIE ta TIE ta* enz. In vogelcursussen wordt het vaak vergeleken met een fietspompje, met een sterk neerwaarts pompgeluid en een lichtere terughaal. Een enkele keer is het motief wat ingewikkelder, bijvoorbeeld *TIETIETata TIETIETata*. Of juist simpeler, *TIE TIE TIE TIE*, bijvoorbeeld. Na een korte pauze (een tot twee seconden) wordt de zangstrofe herhaald.

Koolmezen leren hun hele leven lang nieuwe motieven. Dus hoe ouder de koolmees, hoe groter het repertoire. Dat heeft veel voordelen: naburige mannetjes worden erdoor afgeschrikt, vrouwtjes vinden het juist aantrekkelijk. Kennelijk zijn dat sterke mannetjes, die bewezen hebben verschillende winters te kunnen overleven. Koolmezen zingen al in december. In de maanden daarna neemt de zang toe, bereikt een hoogtepunt in mei en houdt dan vrij plotseling op als de jongen uitvliegen: meestal eind mei. Alleen koolmezen met een verlaat broedsel zingen dan nog een paar weken door. Daarna vallen ook die stil. In de herfst hoor je af en toe nog een riedel, vaak van jonge mannetjes die hun stem uitproberen.

tietie

tietie

tsitsi didi tsitsi didi tsitsi didi

Pimpelmees

Cyanistes caeruleus
10,5-12 cm
Stereotype strofen
Zilveren belletje

Ook **pimpelmezen** zingen al behoorlijk veel in januari. Ze zijn net zo bekend als de koolmezen, maar gedragen zich anders. Ze komen voor in dezelfde biotoop en in de winter zie je ze ook vaak op voedertafels of vetbollen. Pimpels zijn iets kleiner dan koolmezen en zoeken mede daardoor op een andere manier voedsel. Vaak hangen ze ondersteboven onder twijgjes of vetbollen. Pimpelmezen hebben twee typen zang. Het meest hoor je hun strofen-zang. Het zijn eenvoudige strofen die een aantal malen stereotiep (steeds op dezelfde manier) worden herhaald, met korte pauzes ertussen. De strofe begint met twee of drie langgerekte hoge fluittonen, gevolgd

door een iets lagere triller, zo helder als een zilveren belletje. Eigenlijk is dit hetzelfde hoog-laag-patroon als dat van de koolmees en andere mezen, maar dan met de hoge en de lage noten bijeen, in plaats van door elkaar: *TIE-TIE-lililililililililili*. Naast de strofenzang heeft de pimpelmees een korte motiefzang. Dit zangtype is veel zeldzamer, je hoort het maar af en toe. Het lijkt bedrieglijk veel op de strofen van de koolmees, maar klinkt veel sneller, hoger en ijler: je hoort goed dat het een kleinere vogel is: *TSITSIdidi TSITSIdidi TSITSIdidi*. Pimpelmezen beginnen in december te zingen, maar het hoogtepunt van de zang is van maart tot half mei

en is te horen tot in juli. Als je geluk hebt, kun je ook de baltsvlucht van de pimpelmees zien. Hij daalt dan met vibrerende vleugels door de takken en vliegt opeens langs de stam omhoog, naar zijn nesthol of naar het vrouwtje.

Soms denk je een koolmees te horen, 'maar dan anders'. Dan zijn er twee mogelijkheden: het is een pimpelmees met zijn tweede zangtype of het is een **zwarte mees**. Zijn er naaldbomen in de buurt? Dan is de kans groot dat het die laatste is. Deze mees komt voor in naaldbossen of groepjes naaldbomen in parken en grote tuinen. Hij is een stuk kleiner dan de koolmees en dat is goed te horen aan de toonhoogte van zijn zang.

ti tjuw ti tjuw

ti tjuw ti tjuw

Zwarte mees
Periparus ater
10-11,5 cm
Motiefseries
Natte' koolmees

Waar de koolmees duidelijk gearticuleerd *TIETa-TIETa-TIETa* zingt, klinkt de zwarte mees meer als *FIETsje-FIETsje-FIETsje*. Hij zingt zwieriger, als een koolmees met een Frans accent. Het zijn dezelfde ritmische motiefherhalingen, maar ze klinken hoger, gehaaster, ijler, vloeiender en ja, 'natter', er is geen beter woord voor. Het blijft natuurlijk wel een mees, dus hij heeft veel variatie in motieven, tempo en lengte van de strofen. Als je langer luistert, ga je die strofentypen wel herkennen. En net als de koolmees reageert hij op de zang van een naburige rivaal en neemt die over terwijl hij tegelijk wisselt van zangpost. Of juist niet, dan zingt hij onverstoort door. Dat is nog veel intimiderender.

tjun tjun tjuntjuntjun tjintjintjintjin tjuptjuptjuptjup ti tsjururururu

dzjèèèèèennngg

Groenling
Chloris chloris
14,5-16 cm
Semi-continuzang

twee verschillende toonhoogten. Soms zijn er heldere fluittonen in vervlochten. Deze zang, vermengd met roepjes, kun je horen als groenlingen in groepjes overvliegen. De territoriale zang bestaat uit een indringende nasale zeurklank die daalt in toonhoogte. Deze lijkt nog het meest op het geluid waarmee kinderen Formule-1-auto's nadoen en is bedoeld om de zangpost of de directe omgeving van het nest te

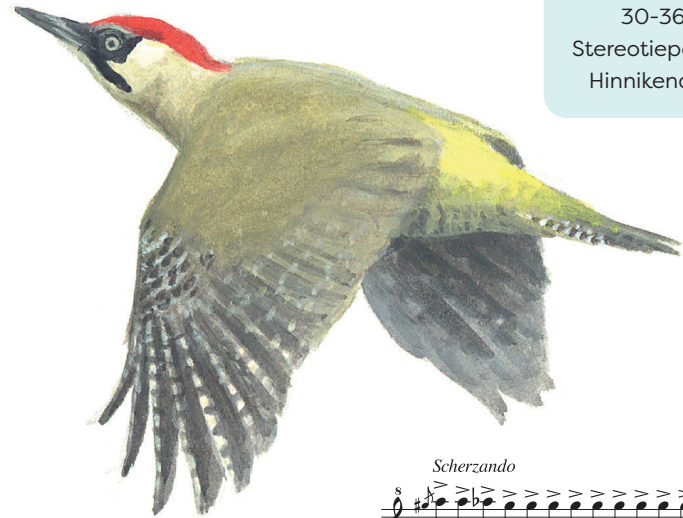
verdedigen. Groenlingen verdedigen namelijk geen voedselterritorium; ze foerageren gezamenlijk op geruime afstand van hun nest, en dat kan best een paar kilometer verderop zijn. Als hij goed op dreef is, neemt de groenling nauwelijks pauze en zingt hij vrijwel continu door. Soms kun je zijn baltsvlucht bewonderen: hij vliegt daarbij zigzaggend heen en weer, met diepe langzame vleugelslagen, als een reusachtige groengele vlinder.

Een ander opvallend geluid in maart is de zang van de **groene specht**. Het is een uitbundige serie van tot wel twintig roepen achter elkaar, afnemend in volume en toonhoogte. De zang lijkt op de lach van een maniak. Dit is een verschil met de roepzang van de zwarte specht, die rustiger en gelijkmatiger is en aarzelender begint. De lach van de groene specht begint juist explosief. Soms zit er een knik in de roepserie, als hij opnieuw begint. Je vindt groene spechten in parken, langs bosranden en soms in bermen

of open gebied, waar ze foerageren op mieren, goed gecamoufleerd door hun groene veren. Ze zijn niet heel schuw: je ziet ze best vaak vliegen, met hun karakteristieke golvende spechtenvlucht. Groene spechten blijven de hele winter bij hun broedplaatsen, dus hun zang kun je al vroeg in het jaar horen. De grootste zangactiviteit is te horen van maart tot en met mei. De strofen worden dan voortdurend herhaald, maar wel met vrij lange tussenpauzes: tot zeker vijftien seconden. Zo bakenen ze hun territorium af,

kluklu kluklu kluklu kluklu kluklu kluklu

Groene specht
Picus viridis
30-36 cm
Stereotiepe strofen
Hinnikende lach

Mei

Begin mei zingen alle vogels, van overwinteraars tot soorten die nog maar net zijn aangekomen. Het is de absolute topmaand om eropuit te gaan.

Pas eind mei wordt het wat stiller in de bossen en parken. Spreeuwen en alle mezensoorten stoppen met zingen zodra de jongen zijn uitgevlogen. Daarmee valt een aanzienlijk deel van het vogelkoor uit. Dit is het moment om de minder algemene vogels op te zoeken. De bonte vliegenvanger, de gekraagde roodstaart of de vogels van riet en moeras. Mei is ook de maand van de koekoek en de nachtegaal, twee iconische vogels die iedereen kent, al is het maar van naam.

De naam van de **grasmus** is ongelukkig gekozen. Het is geen mus en hij zit nu juist niet in het gras. Eerder in ruigtes in halfopen landschappen, zoals duinen, heide, moerasbos, agrarisch gebied met heggen en houtwallen, spoordijken en wegbermen. Vogelgidsen noemen hem, vanwege zijn krasserige zang, liever de 'krasmus'. Hij heeft de hese, doorgedronken stem van een rockster. Het zijn korte, haastige strofen van een stuk of zes, zeven op- en neergaande raspnoten die de strofe wat zingend doen klinken. De cadans wordt goed benaderd door heel snel '1 2 3 4 5 6 7' te zeggen, probeer het maar eens.

tu die prr di tu di tu di tuprr t

Grasmus

Sylvia communis

14 cm

Halfvrije strofen

Krasmus

Als hij zingt, zie je zijn keelveren opzwellen. Hij zit meestal op de top van een struik of op een telefoondraad, maar zingt soms ook in baltsvlucht. Hij vliegt dan met langzame vleugelslagen vlinderend op en strijkt meestal weer op dezelfde zangpost neer. Tijdens zo'n zangvlucht klinkt het lied anders: sneller, vloeiender en gevarieerder: je herkent bijna de grasmus niet meer! De zang komt dan in de buurt van

die van de zwartkop, waarmee de grasmus overigens verwant is. Grasmussen zingen vooral direct na aankomst in onze streken, rond half april, en gaan door tot begin juli. Het meest zul je trouwens de alarmroep horen als je bij ze in de buurt komt. Ze zijn heel onderzoekend en nieuwsgierig en begroeten je met een vragend *wiet? wiet? wiet?* Wat extra grappig is als je een excursie geeft aan Amerikaanse toeristen.

pr wi pr wi
du pr wi du pr wi
di di wi di di
tjir de du di di
tjir di

Bonte vliegenvanger
Ficedula hypoleuca
13 cm
Halfvrije strofen

De **bonte vliegenvanger** is oorspronkelijk een bosvogel, maar komt tegenwoordig ook voor in parken, tuinen en op boerenerven. De soort profiteert van de ouder wordende bossen, die meer nestgelegenheid bieden. Tegen de klimaatverandering zijn ze echter niet opgewassen: door de oplopende temperaturen verpoppen de rupsen eerder, waardoor vliegenvangers de rupsenpiek mislopen die ze nodig hebben om hun jongen te voeren. Ze overwinteren in West-Afrika ten zuiden van de Sahara. Anders dan vogels die de winter doorbrengen in Zuid-Europa reageren ze niet op de temperatuurstijgingen in hun broedgebied. Op arme zandgronden hebben ze het

daarom moeilijk. In reactie hierop zijn ze meer in naaldbossen gaan broeden, waar weliswaar minder voedselaanbod is, maar wel een grotere verscheidenheid. De zang van de bonte vliegenvanger is wat mistroostig. Elke strofe bestaat uit circa vier verschillende delen, opgebouwd uit een afwisseling van hoge en lage tonen. De strofe klinkt daardoor wat zagend, maar zonder het vaste ritme van bijvoorbeeld de koolmees. Ook zijn de tonen minder zuiver, maar meer raspand. De opeenvolgende strofen vertonen telkens lichte variaties en het tempo is vrij traag. De eerste broedvogels arriveren begin april en slaan dan aan het

iiiiiii tutututu ies pr'is't tjur'rr'

Gekraagde roodstaart
Phoenicurus phoenicurus
13-14,5 cm
Halfvrije strofen
Zie je me niet

zingen. Nadat de jongen uit het ei zijn gekomen stopt de zang vrijwel geheel. Na eind mei hoor je geen bonte vliegenvanger meer.

De **gekraagde roodstaart** broedt in boomgaarden of parkachtige bossen met weinig ondergroei, soms op boerenerven met oude bomen. Het is naaste familie van de zwarte roodstaart, maar zijn zang klinkt totaal anders. Het mannetje is een van de mooiste vogels van het bos. Helaas is hij vrij schuw en zit hij vaak in de boomtoppen. Ondanks zijn opvallende kleuren krijg je hem daardoor niet gauw te zien. Het ezelsbruggetje voor zijn zang is dan ook 'ZIE-je-me-niet?'

Dat zinnetje benadert zijn zangstrofe enigszins. Die begint meestal met een langgerekte hoge noot, daarna volgen wat snellere en lagere nootjes en de strofe eindigt met een variabel, brabbelen deel. De beginnoot kan ook twee of drie keer herhaald worden, en het laatste deel kan allerlei imitaties van andere vogels bevatten. Maar altijd blijft het hoge begin kenmerkend. De pauzes tussen de strofen duren net iets langer dan de strofen zelf. Ze volgen elkaar op met exacte regelmaat, hetgeen hypnotiserend werkt tegen de achtergrondkakofonie van de rest van het vogelkoor. Wil je de gekraagde roodstaart zonder andere vogels beluisteren,

